

4. Мовчан Р.В. Український модернізм 1920-х : портрет в історичному інтер'єрі : [монографія] / Р.В. Мовчан. – К. : ВД «Стилос», 2008. – 544 с.; 5. Павличко С.Д. Теорія літератури / С.Д. Павличко. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 679 с.; 6. Підмогильний В.П. Без стерня (Максим Рильський) / В.П. Підмогильний // Життя і революція. – 1927. – № 1. – С. 39–53; 7. Тарнавський М. Між розумом та ірреальністю : Проза Валер'яна Підмогильного / М. Тарнавський ; [пер. з англ. В. Триліс]. – К. : Університетське видавництво «Пульсари», 2004. – 232 с.; 8. Українська мала проза ХХ століття : [антологія / упоряд. В. Агеєва]. – К. : Факт, 2007. – 1512 с.; 9. Чехов А.П. Полное собрание сочинений и писем [Общ. ред. проф. А.М. Еголина и Н.С. Тихонова] / А.П. Чехов. – М. : Гослитиздат, 1948. – Т. 13 : Письма 1875–1887. – 624 с.; 10. Шевчук В. У світлі прози В. Підмогильного / В. Шевчук // Підмогильний В.П. Місто. Роман. – К. : Молодь, 1989. – С. 3–13.

Урсуленко А. (Вроцлав, Республіка Польща)

Фольклорна традиція і модернізація української культури (на матеріалі сучасної публіцистики)

У статті йдеться про місце і значення фольклорної традиції в процесі модернізації культурної сфери сучасної України. На матеріалі української преси (1991–2013 рр.) аналізуються погляди представників української наукової та творчої еліти на потенціал етнічних традицій та пріоритети розвитку національної культури в контексті глобальних викликів сучасності.

Ключові слова: модернізаційні процеси; фольклорна традиція; культурна сфера; фольклоризм.

В статье речь идет о месте и значении фольклорной традиции в процессе модернизации культурной сферы современной Украины. На материале современной прессы (1991–2013 гг.) анализируются взгляды представителей украинской научной и творческой элиты на потенциал этнических традиций и приоритеты развития национальной культуры в контексте глобальных вызовов современности.

Ключевые слова: модернизационные процессы; фольклорная традиция; культурная сфера; фольклоризм.

This article focuses on the place and importance of folk traditions in the process of modernization cultural sphere of modern Ukraine. Based on modern press (1991–2013) analyzes the views of the representatives of Ukrainian scientific and artistic elite on the potential of ethnic traditions and development priorities of the national culture in the context of the global challenges of our time.

Key words: modernization processes; folklore tradition; the cultural sphere; folklorism.

Питання про фактори, які впливають на модернізаційні процеси, обговорюється достатньо довго. Сучасні тенденції суспільних перетворень поставили перед вченими потребу враховувати поряд з економічними та індустріально-технологічними чинниками розвитку вагомі історико-культурні ресурси, зокрема духовні й культурні традиції. При цьому ключовою залишається проблема, чи існують універсальні культурні концепти, що сприяють суспільному розвитку, чи все-таки ці процеси обумовлені головним чином національною специфікою.

Теорії модернізації набули поширення, а на думку деяких вчених, навіть здомінували соціологічні і культурологічні дослідження в 2 половині 20 століття. На першому етапі розробки цих теорій вважалося, що процес модернізації є необхідним та неминучим для суспільного прогресу та в значній мірі отожднювався з вестернізацією. Однак пізніша переоцінка модернізаційних моделей розвитку суспільств приводить до висновків, що модернізація не мусить означати вестернізації, оскільки вона зміцнює західні культури і послаблює силу Заходу, внаслідок чого, за словами Самуеля Гантінгтона, «світ стає більш сучасним і менш західним» [20, 115]. На перший план висувається необхідність збереження національних традицій, тобто поширюється усвідомлення, що не існує загальний для усього людства шлях, який повинні пройти всі суспільства, що бажають подолати свою відсталість. Найновіші ж розробки переосмислюють саме явище модернізації, що вже перестає бути абсолютним цивілізаційним благом, а набирає obsesивно-компульсивного характеру, який обумовлює головні, нерідко негативні, явища «текучої сучасності» (Зигмунт Бауман), внаслідок чого «жодна з чергових форм суспільного життя, на зразок рідин, не в змозі затримати на довше жодної зі своїх чергових форм» [19, 26]. З такої перспективи модернізація, яка розуміється як приведення об'єкту модернізації у відповідність з духом та актуальними вимогами часу, здається шляхом до «постмодернізації», з усіма вадами чи перевагами, якими, залежно від ідеологічних чи світоглядних позицій, наділяється постмодерний світ.

Однак у випадку України, яка після здобуття незалежності опинилася в ситуації перехідного суспільства, процес модернізації здається неминучим етапом. Можна сказати, що саме модернізація має бути тим містком, що проведе українське суспільство від «відсталості» до «сучасності». Пошук оптимальних соціально-політичних механізмів та рушіїв модернізації, ясна річ, найбільш активно відбувається в сфері політологічних студій. Цій проблемі присвячено низку наукових праць та науково-публіцистичних статей (К. Ващенко, Г. Дашутін, А. Коновалова, В. Корнієнко, Н. Михальченко, А. Павко, М. Пірен, М. Рябчук та ін.). Водночас особлива

складність суспільних перетворень в Україні спонукає до формулювання, як першорядних, питань щодо визначення напрямків та відповідних інструментів модернізації культурної сфери України.

У нашому дослідженні ми ставимо за мету проаналізувати публіцистичні тексти, які з'явилися в 1991–2013 рр. на шпальтах таких загальноукраїнських культурно-суспільних періодичних видань, як «Критика», «Кур'єр Кривбасу», «Літературна Україна», «Сучасність», «Політика і культура», «Універсум» та «Тиждень». Оскільки мас-медіа, в тому числі преса, не тільки віддзеркалюють дійсність, але і відіграють істотну роль в формуванні суспільних уявлень про різні сфери життя, в тому числі культурні явища, аналіз цих текстів допоможе визначити характер поглядів на поставлені проблеми, а також виявити властивості різних проєктів модернізації української культури.

Категорія «сучасності» неминуче залучає до дискусії поняття традиції. Отож не може дивувати факт, що і в дискусіях довкола модернізації української культури істотного значення набувають спори довкола співвідношення між вірністю національним традиціям та прагненням до адаптування цінностей західного світу. Такі дилеми звичайно не є винятковими у світовій практиці. Те, що вирізняє українську ситуацію та заслуговує, на нашу думку, на особливу увагу, це специфіка в окресленні ієрархії цінностей рідної культури. Історично зумовленим, а також неодноразово продискутованим, є факт, що на українському ґрунті, головним чином, етнічні традиції сприймаються як ядро національної культури. Прослідковуючи перші етапи української культурної емансипації, Тамара Гундорова констатує: «Формула національно-культурної автономності легалізувалася в українській модерній самосвідомості передусім в ідеї народності національної культури» [5, 55]. Культурні діячі перших десятиліть ХХ століття, як відомо, намагалися перебороти цю формулу. Дискусії між народниками та модерністами довкола характеру українського мистецтва широко обговорені, передусім, істориками української літератури. Водночас багато сучасних дослідників говорить про паралелі в дебатах довкола головних прикмет української культури між першими декадами минулого століття і сьогоденням. Ми маємо справу, як відзначає Лідія Стефановська, з феноменом «розмороження незавершених культурних процесів» [16, 111]. Радянський тоталітаризм заблокував на майже пів століття спроби модернізації суспільної свідомості в Україні, тому дискусії довкола співвідношення локальності і універсальності, інтеракції мистецтва та ідеології, місця традиційних і запозичених елементів надалі відіграють ключову роль в

процесі визначення постулатів розвитку української культури. В рамках цих дискусій обговорюється також значення і місце елементів народної культури. В свою чергу, інтерпретація цінностей фольклору та їхнього значення для української культури стають одним із засобів визначення позицій окремих учасників українських публічних дебатів. Загально можемо говорити про дві головні ідеологічні платформи – традиціоналістичний та ліберальний дискурс, які є підставою для відмінних, згідних з їхніми аксіомами, оцінок суспільних феноменів, в тому числі фольклорних традицій і явищ сучасної української культури.

Опозиція «свої звичаї» – «чужа культура» нерідко організує публіцистичні висловлювання авторів «Літературної України». Процес формування почуття власної відмінності за допомогою риторики виключення становить невід'ємний елемент будови ідентичності і має амбівалентний характер. Натомість в рамках традиціоналістичного підходу, який характеризує, за словами Едварда Шілза, «відчуження глибокого розділу між власною спільнотою і всіма іншими» [21, 31], прийом негативної ідентифікації стає інколи домінуючим елементом і набирає прикмет ксенофобії. Стаття Вітольда Кирилюка дає свідство того, як прихильники плекання традиційних українських звичаїв, негуючи при цьому вартість інших культур, небезпечно наближаються до шляху культурного фундаменталізму. «Ми проголосили державу не для того, щоб одягатися у європейські костюми, співати іншомовних пісень, переймати звичаї інших народів. День у день, рік у рік стверджуємо, оберігаймо власну національну неповторність» [7, 4] – пише публіцист. На думку вчених, подібні візії розвитку української культури, що нерідко претендують до рангу монополістичних, впливають з намагання компенсувати десятиліття дискримінації української національної ідеї. Водночас негативний стосунок до пропозицій модернізації, що приходять в Україну в «європейському костюмі» можна пояснювати бажанням подолати комплекс меншовартості, що силою історичної інерції надалі деформує ментальність значної частини українського суспільства. Згідно з логікою такого мислення, реафірмація національних традицій та відновлення почуття історичної тяглості виходять на перший план, а народна культура здобуває центральну позицію в міркуваннях про відбудову позицій української культури.

Так, тематика народної пісні на сторінках «Літературної України» також найчастіше пов'язується з проблемами національного відродження і формування почуття приналежності до українського народу. «Воскресаючи із забуття, пісня заповнює серця людей своєю шемливою любов'ю до рідної

Вітчизни, її вірних синів, наснажуючи нас незламною вірою в те, що об'єднавшись, відродимо славу Україну» [12, 5] – проголошує літературознавець Федір Погребенник. В такій трактовці народна пісня виступає як потужний емоціональний заряд, спроможний сколихнути незворушні серця і вплинути на найбільш байдужі щодо національної справи позиції. Поетеса Галина Гордасевич, яка в своїй статті «Українські гени» браку виразно декларованої ідентичності зображує за допомогою метафори летаргічного сну, показує народну пісню як імпульс, що будить приспану українськість, приписану кожному українцеві на генетичному рівні [3, 4].

При цьому нерідко народна пісня зображується як феномен, що виходить за рамки звичайного культурного явища і відзначається винятковими, а навіть містичними (напр., заголовок статті «Вище пісні може бути тільки молитва...» [10, 3]) якостями. Народна пісня не тільки вчить, виховує, прищеплює універсальні цінності, але і як трансцендентальний вияв українства освячує національну єдність.

Водночас, перед обличчям викликів глобалізації, народна пісня сприймається як альтернатива для форм сучасної культури. Її центральною цінністю стає моральне і етичне послання адресоване наступним поколінням. Поколінням, які треба вберегти від згубного впливу масової культури. Переконавання і засновки такого становища ілюструє висловлювання Василя Лизанчука: «Український телерадіофір (...) на 90% заповнений чужоземною, агресивною, насильницькою, порнографічною масовою „культурою”, брехливою і цинічною рекламою. Велика кількість телерадіоорганізацій годує українських громадян спримигованими витворами різних сурогатів, видаючи їх за модерне мистецтво, пропагує „естетику зла”, денационалізує (...) дітей, підлітків, молодь. Псевдобізнесова, псевдоринкова політика (...) аж ніяк не допомагає утвердженню високих духовних, моральних, національних ідеалів, української патріотично-громадянської свідомості» [11, 26].

Прихильники такого становища підкреслюють споживацький і антидуховний характер масової культури. Описуючи стан сучасного світу, публіцисти вказують на загрозу деструкції локальних культурних традицій, що неспроможні встояти перед потужністю всюдисущої поп-культури. «Масова культура зайняла місце народної культури. Колиш народна культура задовольняла масові потреби на високому естетичному і духовному рівні. З розвитком цивілізації культура у більшості країн або взагалі зникла, або витіснена далеко на периферію – великою мірою тому, що ця культура виникла й функціонувала як культура сільська у широкому сенсі – тобто як культура, пов'язана з землею, з органікою. Оскільки ж

органіку внаслідок урбанізації втрачено, то поступово зникла й ця культура» [6, 3–4] – діагностує Іван Дзюба, переносючи на український ґрунт відомі зі світової практики мотиви критики урбанізації та індустріалізації. В бінарному зіставленні з народною культурою масова – як правило виступає зі знаком *in minus*. Згідно з логікою такого мислення сільська культура втрачає свої позиції в результаті експансії масового культурного субстрату і ерозії духовних потреб суспільства. Ідеалізуючи минуле, традиціоналісти підкреслюють, що народна культура була результатом стихійного самовираження населення і задовольняла цілковито його потреби, а сьогодні її підмінює нав'язана з гори масова культура, що диктує пасивність споживання та призводить до дезінтеграції суспільства. Подібні судження найчастіше супроводжуються аргументами щодо виняткової життєздатності народної культури в Україні, яка виступає у ролі животворного джерела духовності нації. «Народна культура збереглася у багатьох європейських країнах як спогад, як екзотика, як ритуал. Її шанують, але нею не живуть. Ми тут у виграшному становищі, яке можна використати для майбутнього. У нас народна культура великою мірою ще жива. У нас є народний живопис, давно загублений в інших країнах. У нас є народний спів, народна хореографія, народний танок – не як предмет фестивального показу, а як предмет народного побуту. І це – наш унікальний шанс» [6, 8] – пише І. Дзюба, приписуючи народному мистецтву роль ключового чинника в формуванні загальнонаціональної культури. Таким чином ідеальні образи народного побуту, що особливо промовляють до уяви загалом в епоху тріумфу урбанізації і індустріалізації, чинять з традиційного сільського світу пункт віднесення при оцінюванні явищ сучасності.

Однак, на думку представників ліберальної ідеології, той факт, що дискредитація всього, що українське за радянських часів сьогодні перероджується в його безкритичний апофеоз не можна вважати позитивним явищем. Григорій Грабович твердить, що такий підхід становить плідне підґрунтя для розвитку неонародництва і потенційного ізоляціонізму [4, 61]. Значне занепокоєння публіцистів викликає факт, що феномен сакралізації, окрім постатей найбільш заслужених для розвитку української культури, охоплює також царину народної культури. На думку Володимира Фадєєва, український гуманітарій продовжуючи романтичну традицію міфологізації народності, прирікає власну культуру на автаркію, а тим самим українське суспільство – на культурну відсталість. «Сакралізуючи «народну» культуру та традиційні, переважно аграрні цінності, він прирікає здомінованих залишатися здомінованими, тішачи їх упевненість в власній духовній досконалості й бездоганності» [18, 25] –

пише вчений в своїй статті, опублікованій в журналі «Критика».

Крім того, критичний погляд на структуру української культури в перевазі простолюдного субстрату бачить скоріше її недолік, а не позитивну властивість. «Недоформованість української нації відповідним чином відбилася й на її національній культурі, яка через свою недорозвиненість має непомірно великий „простолюдний” пласт, що, звичайно, не можна вважати позитивним явищем» [9, 88] – пише літератор Петро Кралюк на шпальтах «Сучасності». Змагаючись з міфом «сільської культури», прихильники ліберальної культурної орієнтації, вказують, що передусім універсальна висока культура повинна бути пунктом віднесення для України.

Розглядається також питання про функціональність елементів фольклорної традиції в процесі будови сучасної української ідентичності. Народна традиція, яка в радянських часах окрім об'єкту маніпуляції з боку влади була, на думку мистецтвознавця Сергія Тримбача, також своєрідним засобом утвердження української тотожності втратила своє значення в нових суспільних умовах. «Те, що й справді виступало колись у ролі інтегратора, нині сприймається як дика архаїка» [17, 143] – пише автор, вважаючи, що глибока відданість цінностям народної культури, яка інтегрувала українців в часи бездержавності, сьогодні стає вже незрозумілою для молодого покоління. Образи минулого, плеканні старшою генерацією, здаються їм значною мірою далекою екзотикою, з якою вони не можуть себе ідентифікувати.

Перевагу фольклорних елементів в системі традиційного канону української культури підкреслює також письменник Ігор Кравченко. В своїй статті «В Україні відкрити Україну. Культура як національна мета» публіцист пише: «Традиційна модель komponується з виразних, всіма впізнаваних образів матері-берегині, козака-запорожця, співця-кобзаря, волелюбного гетьмана, подвижника-страдника-інтелігента, вишитих сорочок і рушників, крашанок, писанок і віночків, гопака, розкішної української обрядовості – ряд можна продовжити до сала, вареників та галушок включно» [8, 2]. Визначаючи таким чином контури традиційної моделі української культури, письменник наголошує на потребі її глибокої модернізації. Процес реформування, на думку автора, пов'язаний з болісною зміною уявлень про ознаки національної культури, але є неминучим. Варто підкреслити, що ця стаття з'явилася на шпальтах «Літературної України», газети, що багатьма сприймається як бастион культурного традиціоналізму і суспільного консерватизму.

Водночас в ситуації, коли слово фольклор нерідко асоціюється з етикеткою «шароварщина», а «певні літературні товариства вважають

інтерес до народної пісні, м'яко кажучи, поганим смаком і чіткою ознакою народницького дискурсу» [13, 161] необхідним бачиться проведення контрфензиви на захист репутації фольклору. Письменник Степан Процюк в статті «Адвокатура фольклору» стає на захист народних традицій, спираючись проте своєю точкою зору на новому типі мислення. Його становище вже не ґрунтується на переконанні, що українську культуру належить модернізувати спираючись лише на народній основі. Захист традиції не впливає з віри в її незмінність, «святість» чи з переконання про міродайне значення минулого для оцінювання і будування сьогодення. «Я завжди був опонентом пустих патетичних міркувань про тяглість і духовність (...), непорочність і застиглість традиції. Це новонародницьке шаманство, цей архаїчний словонабір уже нічого не зможе змінити, порятувати. Бо не натикаєш вітряків замість атомних станцій» [13, 168] – пише автор на шпальтах журналу „Кур'єр Кривбасу”. Однак, на думку публіциста, відчутне в деяких середовищах української культурної еліти бажання цілковитого відмежування від традиції можна трактувати як своєрідну нову ортодоксію. Крім того, письменник переконаний, що депреціація і відмова від творчого розвитку вартостей народної культури, які є співтворцем історії української культури, не сприяють збереженню її оригінальності та можуть ускладнити її входження на міжнародну арену на рівних правах. Автор також наполягає на тому, щоб оцінку фольклорних творів слід формулювати, звертаючись до оригінальних джерел, а не на основі популярних обробок і стилізацій, тому що «будь-яка автентика, а не лубково-кічеві імітації є цікавою» [13, 168].

Схожу позицію займає також Анатолій Свідзинський, який зауважує, що функціональність традиції в процесі формування нових явищ української культурної сфери може виникати лише з її невпинної актуалізації. «Насправді пам'ятки минулого, загалом уся культурна спадщина, для сьогодення є насамперед „культурним потенціалом”. Але культурний потенціал діє лише за певних умов» [15, 147] – пише вчений, підкреслюючи, що без «живих носіїв» культури, людей здатних відчитати цей потенціал, не можна зрозуміти сенсу традиції, вибрати з неї конструктивні елементи і визначити їхнє значення для сучасності.

Публіцисти, яких цікавить проблема актуалізації фольклорної традиції та її ролі в модернізації української культурно-мистецької сфери не можуть оминати увагою глобальний контекст питання. Особливо в ситуації, коли в 90-их роках український споживач отримує необмежений доступ до асортименту загальносвітового «супермаркету» культури. Культурні вибори українців не мусять вже підпорядковуватися ідеологічним вимогам та стають

справою індивідуальних смаків і, в значній мірі, моди. Однак, не зважаючи на поширені побоювання перед уніфікаційними результатами глобалізації, тренди в масовій культурі пропонують українським артистам і публіці не тільки налаштування на «понаднаціональні» форми, але і показують привабливість мистецтва, зокрема музичного, що черпає з джерел локальної традиції. Парадоксально орієнтація на міжнародні музичні тенденції породжує звернення до ресурсів рідної культури. «Мода на етно» виразно присутня на світовому ринку приводить до того, що фольк (так часто називають новий тип музичного фольклоризму) стає одним з найпопулярніших стилів масової культури і в такому вимірі формує новий образ народної культури та просуває певні форми адаптації її елементів.

Можливість появи різних, іноді різко протилежних, реакцій на використання фольклорного матеріалу в фольк-формі виразно проявилася в українському суспільстві в зв'язку зі здобуттям міжнародної популярності співачкою Русланою. В 2003 році вона випустила альбом «Дикі танці», композиції якого спиралися на гуцульську мелодику, а рекламна кампанія використовувала знаки культури цього карпатського етносу. Мар'яна Прут на сторінках журналу «ПіК» не тільки рецензує діяльність артистки, але і показує наслідки суспільного резонансу навколо альбому, викликані передусім фактом використання фольклорних інспірацій. На думку авторки, однією з незаперечних заслуг Руслани є те, що її творчість «підживлює інтерес до української народної музики з усією її етнічною різноманітністю» [14, 38]. Водночас публіцистка вважає, що дискусію довкола мистецьких якостей альбому не можна назвати непотрібною і представляє голоси, які закидають Руслані «штучність», надмірну синтетичність, нерозуміння глибини народної музики, псевдонародність. Натомість М. Прут не схвалює реакцій деяких середовищ, які від імені гуцульської етнічної групи гостро атакують дії Руслани як такі, що принижують і осмішують гуцулів. Публіцистка переконує, що такі погляди, проголошені з позиції захисників «святині» фольклору, сьогодні цілковито архаїчні і можуть призвести виключно до зачинення багатств народної культури за сімома замками музеїв і наукових архівів.

Водночас, як підкреслюють дослідники, треба пам'ятати, що звертання до фольклорних ресурсів має на меті заспокоєння не тільки естетичних, але і суспільних потреб. Зацікавлення рідним фольклором, що виникає, в певній мірі, під впливом світових тенденцій, є також свідомою потреби пошуків власних «коренів» і збереження пам'яті про духовні надбання предків. Прекрасно ілюструє це висловлювання керівника центру сучасного мистецтва «Дах» Владислава Троїцького: «Folk для себе я

відкрив десь 5 років тому. За цей час в мене зібралась велика колекція такої музики і не лише української. Українська музична автентична культура одна із найпотужніших у світі, але наразі її практично уже немає. [...] це для мене не екзотика, а реальний контекст моєї культури» [2, 53].

Також Марко Галаневич підкреслює перевагу автентичного, добровільного зацікавлення фольклором, коли пише про світові тенденції в музиці, що приносять нову хвилю популярності різних музичних етно- і фольк-напрямок. «В принципі, зовсім не дивним виглядає в нашу епоху з тавром „пост-“ нове повернення до фольклору. Нове в цьому контексті – не звична напівпримусова культивация інтересу до типових етнографічних замальовок „під баян” у шароварах з молодими – а інтерес до фольклору як автентичної етноцінності» [2, 52–53] – пише музикант, переконуючи, що сучасний ренесанс популярності фольклору в значній мірі пов'язаний зі зміною пріоритетів в діяльності виконавців, що черпають з народних джерел. На прикладі заходів гурту «Божичі» автор показує, що певні середовища можуть ставитися до фольклору як до культурного резервуару та вбачати в ньому своєрідний антидот на проблеми сучасності.

Звертаючись до питання презентації української культури на міжнародній сцені, музикант Павло Гудімов стверджує: «Наразі ж справді міжнародний продукт робить хіба що „ДахаБраха”, бо він є фольклорним гуртом, але не шароварним, чим грішить більшість українських митців» [1]. Отже творчі середовища зацікавлені в зміні стереотипних уявлень про українське мистецтво не відмежовуються від народної традиції, а навпаки, підкреслюючи, ясна річ, вагу нових мистецьких підходів до фольклору, вбачають в зверненні до етнічних джерел ефективний засіб формування позитивного іміджу української культури.

Відкриття України на світ, яке стало можливим після розпаду Радянського Союзу, посеред інших результатів принесло також конфронтацію з зовнішнім світом, актуалізуючи, зокрема, питання модернізації її культурної сфери. Однак принципи входження в європейську цивілізацію підлягають нерідко відмінним інтерпретаціям з боку представників різних середовищ української еліти. Прийняття європейської аксіології, на думку одних, означає відкинення гердеровської, етнолінгвістичної концепції народу на користь раціоналістичної категорії народу, що в значній мірі послаблює значення фольклору і етнічних традицій. З другого боку, на думку інших, міжнародний контекст виводить на перший план важливу проблему національної самобутності. Збереження і плекання власної оригінальності вимагає в свою чергу діалогу з традиціями власної культури. Проте, програми модернізації української

культурної сфери, що формулюються з так різних позицій, не мусять бути абсолютно антагоністичними. Загальне визнання вирішальної ролі історичної пам'яті для формування народу наказує потребу нових звернень до традиції, в тому числі етнічної. Можна припустити, що перспективи української культури визначатимуться як її здатністю адаптувати європейські орієнтири модернізаційних перетворень, так і прагненням українських культурних еліт будувати модерне суспільство. Суспільство, яке матиме свідомість джерел своєї культурної ідентичності та розвиватиме творчий діалог з національною фольклорною традицією.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Буткевич Б.* Арт-оптиміст. Павло Гудімов про модних ремісників, зміну культурного вектора і те, чому українці не розуміють сучасного мистецтва // <<http://tyzhden.ua/Culture/71134>> – 2013. – 31 січ.;
2. *Галаневич М.* Халявний самогон – найкоротший шлях від пісні до серця // Політика і Культура. – 2002. – № 9. – 4 с.;
3. *Гордасевич Г.* Українські гени // Літературна Україна. – 1996. – 3 жовт. – С. 4;
4. *Грабович Г.* Плоди колоніалізму та пастки постколоніалізму // Сучасність. – 1992. – № 7. – С. 61;
5. *Гундорова Т.* Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму. – 2-ге вид., доп. – К.: Критика, 1997. – 447 с.;
6. *Дзюба І.* Злам тисячоліть: фантом чи реальність? // Кур'єр Кривбасу. – 2002. – № 147. – 6 с.;
7. *Кирилюк В.* Від духових джерел Криворівні // Літературна Україна. – 2000. – 23 листоп. – С. 4;
8. *Кравченко І.* В Україні відкрити Україну. Культура як національна мета // Літературна Україна. – 1996. – 12 січ. – С. 2;
9. *Кралюк П.* Куди йдемо? // Сучасність. – 1993. – № 6. – С. 88;
10. *Крищенко В.* «Вище пісні може бути тільки молитва...». Роздуми про сучасну українську пісню // Літературна Україна. – 1997. – 20 берез. – С. 3;
11. *Лизанчук В.* Чи можна об'єднати націоналізм і глобалізм? // Універсум. – 2004. – № 7-9. – С. 26;
12. *Погребенник Ф.* «...А ми нашу славу Україну, гей, гей розвеселимо» // Літературна Україна. – 1991. – 21 берез. – С. 5;
13. *Процюк С.* Адвокатура фольклору // Кур'єр Кривбасу. – 2004. – № 175. – 8 с.;
14. *Прут М.* Як Руслана субетнос образила // Політика і Культура. – 2003. – № 39. – С. 38;
15. *Свідзинський А.* Культура як феномен самоорганізації // Сучасність. – 1992. – № 4. – С. 147;
16. *Стефановська Л.* «Що таке українське мистецтво?» Дискусії про українське мистецтво у львівській періодиці (1900-1935) // *Ukraina Irredenta. Literatura i język Ukrainy XX wieku* / pod red. J. Poliszczuka, O. Baranowskiej, T. Hodany. – Kraków, 2011. – 222 s.;
17. *Тримбач С.* Кіно // Сучасність. – 1998. – № 5. – С. 143;
18. *Фадєєв В.* Українські інтелектуали: в режимі витіснення // Критика. – 2004. – № 1. – С. 25;
19. *Bauman Z.* *Kultura w płynnej nowoczesności* / przeł. Tomasz Kunz. – Warszawa, 2011. – 144 s.;
20. *Huntington S.* *Zderzenie cywilizacji* / przeł. Hanna Jankowska. – Warszawa, 2007. – 572 s.;
21. *Shils E.* *Tradycja* // *Tradycja i nowoczesność* / pod red. J. Kruczewskiej i J. Szackiego. – Warszawa, 1984. – 518 s.